

Kovács Árpád: A „nullás hiány” felé

Most, amikor az idei költségvetés módosításán és a 2017-es költségvetés elfogadásán túl vagyunk, újra fel kell tenni magunknak a kérdést: a belátható távlatban szükség és lehetőség van-e arra, hogy a költségvetés bevételi és kiadási oldalán a számok azonosak legyenek, vagy legalábbis egymáshoz közel essenek?

Az első a szükségesség kérdésére. Erre egyszerű, tankönyvi a válasz: ha az adósságszolgálati terhekkel együtt is egyensúlyt mutat a költségvetés, akkor az államháztartás működése nem igényel külső forrásokat, gyorsabban csökkenthető a GDP-arányos államadósság. Fokozatosan megszűnhetnek az adósságmenedzseléssel járó finanszírozási kiadások, ami pedig megnyitja a lehetőséget arra, hogy nominálisan is csökkenjen az államadósság és tartósan mind több jusson a társadalmi szolgáltatásokra, a hosszabb távú, így az oktatással és az egészségüggyel kapcsolatos célokra. Akkor mondhatjuk: saját erőnkől fenntartva magunkat jobban élhetünk.

A magyar költségvetés abban az értelemben már évek óta kiegyensúlyozott, hogy az államháztartás adósságszolgálat (kamat) nélküli kiadásai kisebbek, mint a bevételek. Kevesebbet költünk a napi működésre, mint amit megtermelünk. A nettó módon évek óta többletet mutató költségvetést azonban hiányba fordítják a korábbi hitelfelvételekből származó súlyos kamatkidadások. E terhek mértékére mi sem jellemzőbb, mint az, hogy annak ma már lényegesen lecsökkent éves összege is több mint az átlagosan lehívott uniós források mértéke. Nagyságrendileg csaknem megegyezik az egészségügyre fordított költségvetési kiadásokkal, s akkor még a hitel tőkerészének törlesztéséről nem is beszéltünk.

Ettől az életünket rontó tehertől kell fokozatosan megszabadulnunk. Az uniós források néhány éven belüli elapadásával számolva és a most nekünk kedvező olaj- és nyersanyag árak nem kizárható, cserearány-romlást jelentő változását is figyelembe véve, erre igencsak véges az időnk. Ha a mai lehetőségeket „a nyitott ajtó”, a „hátszél” lehetőségét nem használjuk ki, akkor minden bizonnyal gyengébb feltételekkel, később aligha lesz lehetőségünk.

A kiegyensúlyozott költségvetés elérésének időhorizontjára tehát a válasz adott: néhány évünk van minderre. A kiegyensúlyozott, „nullszaldós” költségvetés mielőbbi eléréséhez az elkövetkező években is legalább 2,5-3 százalékos, jól érzékelhető gazdasági növekedés – pontosabban az ebből származó költségvetési többlet – szükséges, amihez a gazdaság „fehéredéséből” származó bevételek is hozzájárulnak. Emellett az államszervezet működésének hatékonyság-javulására, az így elért lényegi megtakarításokra is szükség van, és csak olyan tételekre szabad pénzt fordítani, amikre megvan az anyagi fedezet.

A kiegyensúlyozott költségvetés tekintetében több megközelítésbeli, elszámolási módszer él, de a legfontosabb az európai uniós módszertan szerinti (úgynevezett ESA) egyenleg. Kérdés, hogy a 2016-os és 2017-es évek költségvetései mennyiben visznek közelebb a kiegyensúlyozott költségvetés eléréséhez? Úgy vélem, ha kockázatokkal és kisebb nagyobb megtorpanásokkal is, de a cél irányába haladunk.

Az idei év első hónapjainak nem várt kedvezőtlen ipari- és építőipari adatai és az előre látható uniós forrás-felhasználás visszaesés egyelőre nem tették szükségessé a még a múlt évben a tervezéshez figyelembe vett 2016-os makrogazdasági alappálya korrekcióját. Rásegítő intézkedésekkel – mint a beruházás-élénkítés, a fogyasztás-bővítés, valamint az előrehozott uniós forráslehívással – lehetőség látszik az eredetileg tervezetthez közeli, 2,5 százalékos társadalmi teljesítmény elérésére. A most elfogadott módosítással pedig a költségvetés eredeti céljai így csak annyiban és kedvezően változtak, hogy a jól alakuló adóbevételek jelentős mozgásteret nyitottak néhány égető kérdés oldására a szociális szférában, a közalkalmazottak bérezésében, s nem utolsósorban az oktatásban. Mindezt anélkül, hogy a költségvetés egyensúlyi céljai, a stabilitási törvényben foglalt alkotmányos előírások sérültek volna.

A jövő év költségvetése egyensúlyának szempontjából is lényeges, hogy az ideinél számottevően jobb makrogazdasági adatokkal számolhatunk. A különböző számítások – egyezően – a GDP-arányos államadósság csökkenését, a hiányfinanszírozás jobb feltételeit, kisebb mértékét mutatják, vagyis tovább haladunk azon a pályán, ami a kiegyensúlyozott költségvetés célja közeli elérésének realitását hozhatja el. Erre utal a 2017-es költségvetés azon újítása is, ami külön választja az állami működés egyensúlyban lévő bevételeit és kiadásait a még egyensúlyban nem lévő beruházásokkal összefüggő tételektől.

Mai valóságunk része, hogy a stabilitásról és a növekedésről, a gazdaság és a költségvetés perspektíváiról élesen eltérő szakmai vélemények feszülnek egymásnak. Mintha a két „tábor” nem is ugyanabból, a valóság kottájából játszana, vagy legalábbis „jobb és a balkéz” játéka mintha elválna egymástól. A múlt gondjait cipelő örökséget felemlegető, a küldetéses célokat és az itt elért – kétségtelen – sikereket méltató „szólammal” szemben erős az ellentábor is. Ezek a hangok a korábbi pálya visszahúzó erején átlépve, elsősorban a gazdaság és az államháztartás szerintük változatlan szerkezeti problémáit, versenyképességet rontó gyengeségeit helyezik értékelésük fókuszába, s általa tagadják a kitűzött célok realitását is.

Úgy vélem, ha jutni akarunk valamire, a két tábor vélekedésének közelíteni kellene egymáshoz, a kölcsönös tagadás helyett. Hitelességet rontó hiba lekicsinyelni az elért, a versenyképességi adatsorok úgynevezett „kemény” mutatóiban is tükröződő eredményeket, s hasonlóan baj a versenyképességi rangsorok „puha” mutatóira is hivatkozó, sokszor sarkos kritikák visszautasítása. Tagadhatatlanok az eredmények, de bőven van mit javítani. Érdekünk és reményünk a gondolati közelítés és az összefogás. Segítségével erősödnek a versenyképesség minőségi elemei, és általa juthatunk el oda, hogy külső források bevonása nélkül, egyidejűleg tartsuk fenn a társadalmi-gazdasági működésben a stabilitási és a növekedési célok egyensúlyát, ami feltételezi az államháztartás forrás-felhasználás „nullás” egyenlegét is.